

NIEUWSBRIEF

VAN

'DE TEREBINTH'

Stichting tot herstel van zorg rond dood en rustplaats

jaargang 4
nummer 2
september 1990

secretariaat:
Postbus 222
3970 AE Driebergen

EXCURSIE NAAR DE
NIEUWE OOSTERBEGRAAFPLAATS
TE AMSTERDAM
ZATERDAG 13 OKTOBER 1990
AANVANG 13.00 UUR

De Nieuwe Oosterbegraafplaats ligt aan de Kruislaan 126.
Vanaf het Centraal Station bereikbaar met tramlijn 9.
Vanaf het Amstel Station met bus 8. Voor donateurs van de
Terebinth, met eventueel één introduc e(e), zijn er geen kosten
aan verbonden. Geen aanmelding. Niet-donateurs betalen f 10,00

In dit nummer treft u aan:

- Terebinth wordt vereniging
- Terebinth volgt behandeling Wet op de lijk-
bezorging op de voet
- Verslag Gooise dagexcursie
- Bronzen beelden
- Tweede onderzoek naar privatisering Rusthof
- Pleidooi voor behoud begraafplaats Rusthof
- Dodendans. Ontdekkingsreis rond de dood in
verschillende culturen, boekbespreking
- Verzoek van de penningmeester

Terebinth wordt vereniging

In zijn vergadering van 18 juni 1990 heeft het algemeen bestuur van de stichting besloten om over te gaan tot het oprichten van de vereniging "De Terebinth". Het besluit werd met algemene stemmen genomen. Wat heeft dat nu te betekenen? Om dat te kunnen overzien is een terugblik op de geschiedenis van onze stichting nodig. In 1985 kwam een zevental personen te Utrecht bijeen, op mijn uitnodiging, om erover te praten of het niet hoog tijd werd om een instelling in het leven te roepen, die zich zou gaan inzetten voor grafteken, urn, rustplaats in het algemeen en met oog voor alle aspecten die erbij betrokken zijn. Na ampele discussie werd besloten om te beginnen met het opzetten van een stichting. Het zevental kon als dagelijks bestuur gaan optreden en het werk meteen aanpakken. Wij zouden dan alle betrokken instanties bij het sepulchraal gebeuren benaderen en elk van hen een plaats aanbieden in het algemeen bestuur. Dat is succesvol verlopen en iedereen kan uit de bestuurssamenstelling aflezen dat wij als het ware "in een klap" vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties bij elkaar hadden. Aan het werk dus. Dat werk begon al snel toe te nemen. Maar nu kan een stichting alleen maar een bestuur hebben en geen leden. Om de belangstelling te peilen en om geld voor het werk te kunnen verkrijgen, werd besloten om donateurs te gaan werven. Zonder grote acties kregen wij geleidelijk steeds meer donateurs en hun aantal loopt nu naar de 160. Voor de donateurs geven wij de Terebinth Nieuwsbrief uit en houden jaarlijks enkele excursies. Maar zij worden uiteindelijk toch te weinig betrokken bij de invulling van de doelstelling en het werk. Zij dragen geld bij maar hebben niets te zeggen. Intussen nam het werk hand over hand toe. Wij hebben daarvan bij herhaling verslag gedaan.

Hoe moeten wij verder? Het dagelijks bestuur heeft in de eerste helft van dit jaar twee hele dagen "nagedacht" en gebrainstormed. Het resultaat was: wij gaan met ons werk over op het verenigingsmodel. De stichting kan op advies van ter zake kundigen blijven bestaan als een eventuele holding, maar alle werk en activiteit gaan over naar de vereniging. In juni van dit jaar heeft het algemeen bestuur deze ontwikkeling goedgekeurd. De voornaamste argumenten daarbij waren:

- op deze wijze kunnen de donateurs zonder meer leden worden van de vereniging en hun stem laten horen op de vergaderingen. Onze werkwijze wordt meer democratisch.
- het draagvlak wordt verbreed. Het is niet meer een stichtingsbestuur dat naar aanvullingen zoekt voor opengevallen plaatsen. Op een ledenvergadering kan nu gekozen worden en komt een groter veld van mogelijke kandidaten in het gezichtsveld.
- nu wordt het tijd om actie te gaan voeren voor het werven van veel meer leden. De stichtingsvorm was deugdelijk in de kinderjaren van ons werk. Een groeiende, grotere vereniging zal meer werk aankunnen en maatschappelijk meer kracht kunnen ontplooiën.

Wij hopen dat alle donateurs van de stichting deze verruiming toejuichen en verder willen gaan als leden van de vereniging. De formele oprichting daarvan is in gang gezet. Wij berichten u nader, zodra de eerste algemene ledenvergadering zal gaan plaatsvinden. Het huidige bestuur, nog door coöptatie ontstaan, stelt dan zijn zetels ter beschikking, zodat een nieuw verenigingsbestuur kan worden gekozen. Moge de nieuwe structuur er krachtig toe bijdragen dat onze doelstelling met steeds meer succes zal kunnen worden nagestreefd.

J.C.M. Hattinga Verschure
voorzitter van de stichting

Terebinth volgt behandeling Wet op de lijkbezorging op de voet

Reeds jaren wordt er gesproken over een nieuwe wet op de lijkbezorging. In 1970 werd er een ontwerp van wet ingediend dat nog steeds in behandeling is. De Terebinth vindt dat de voorstellen intussen zijn verouderd en lichtte haar standpunt toe in gesprekken met de woordvoerders van verschillende fracties in de Tweede Kamer.

Langdurig

Het komt niet vaak voor dat de behandeling van een wetsontwerp zo veel jaren in beslag neemt. Zo'n trage gang van zaken komt de kwaliteit van de wet niet ten goede. Het wetsontwerp is volgens de Terebinth inmiddels verouderd. Immers 20 jaar geleden werd er over de dood en de dodenbezorging heel anders gedacht dan nu.

De zeer trage wijze van behandeling van dit wetsontwerp maakt in ieder geval wel duidelijk dat niemand de wijziging van deze wet erg belangrijk vond. Andere zaken werden politiek van meer gewicht geacht dan de dodenbezorging. Een andere oorzaak is wellicht dat men met het ontwerp niet goed raad wist. Op andere gebieden zoals de volksgezondheid, onderwijs en sociale verzekering dringen de problemen zich duidelijk op. De dodenbezorging is een wat ondoorzichtig gebied. Dit maakt dat het voor de politiek moeilijk is om zicht te krijgen op de zaak. De contacten die de Terebinth met de kamerleden had bleken voor hen echter verhelderend te werken.

Nabestaanden

In en rond de dodenbezorging zijn er in de afgelopen jaren veel ontwikkelingen geweest. Ontwikkelingen die bij de behandeling van het wetsontwerp niet eerder aan de orde zijn gekomen.

Wat is de wetgever dan precies vergeten? In de eerste plaats komt de positie van de nabestaanden niet of nauwelijks uit de verf. De wet geeft de rechthebbenden op de

graven wel het recht op verlenging van de graftermijn aan het einde van de looptijd. Maar dat is ook alles. De nabestaanden hebben echter ook belang bij een goede gang van zaken op de begraafplaats. De nabestaanden komen in het wetsontwerp echter niet ter sprake. VVD en PvdA vonden dat de positie van de nabestaanden in de wet verbetering behoeft.

Prospectus

Ook de informatievoorziening kwam aan de orde. Op andere gebieden is dat al lang gemeengoed. De besturen van de begraafplaatsen kunnen zich in stilzwijgen hullen, ook al vervullen zij een belangrijke functie in het openbaar belang. RPF en PvdA vonden dat de informatievoorziening door de begraafplaatsen verbetering behoeft. Een prospectus van iedere begraafplaats zou verkrijgbaar moeten zijn. Daarin zouden allerlei onderwerpen moeten worden vermeld, zoals naam adres van de beheerder, de mogelijkheid om klachten en wensen kenbaar te maken e.v. Vrijwel alle woordvoerders vonden dat het twintig jaar oude wetsontwerp niet beantwoordt aan de huidige behoeften van de samenleving. Zij wezen er ook nog op dat de mogelijkheid voor rituelen en het plaatsen van gedenktekens in de wet behoren te worden gegarandeerd.

Alle woordvoerders drongen er op aan dat spoedig wordt onderzocht op welke onderdelen het wetsontwerp bijstelling behoeft. De minister heeft hiermee ingestemd.

Tweede Kamer

Hier volgt een korte samenvatting van hetgeen de woordvoerders tijdens de beraadslaging in de Tweede Kamer naar voren brachten.

Van der Burg (CDA):

- Wij moeten alert zijn op wensen van minderheden; het is dringend nodig om onderzoek te doen alvorens tot nadere wijziging van deze wet over te gaan.
- Geld voor technisch onderzoek.

Wiebenga (VVD):

- Er zijn nieuwe problemen die wellicht aanpassing vereisen.
- De positie van de nabestaanden moet verbeterd worden.
- De positie van de inspectie volksgezondheid brengt bureaucratie mee; haar rol moet anders worden vervuld.
- Milieu-aspecten vragen aanpassing in verband met materialen en technieken.
- Gedwongen winkelnering moet aangepakt worden.
- Handel in grafrechten (graven) moet worden bestreden.
- Er moet een feitenonderzoek worden ingesteld.
- De Raad voor de gemeentefinanciën moet worden gehoord.

Scheltema-de Nie (D'66):

- Er moet onderzoek worden verricht naar de ongestoorde lijkontbinding.

Haas-Berger (FvdA):

- Een belangrijk aspect is de positie van de nabestaanden.
- Er moet een mogelijkheid komen voor klachtenbehandeling.
- Er moeten eisen worden gesteld aan de informatievoorziening.
- Bekeken moet worden of de gebruikers zich niet te veel moeten laten welgevalen door uitvaartondernemers en beheerders van begraafplaatsen.
- De keuzemogelijkheid voor rituelen en gedenktekens verdient aandacht.
- Er moet een onderzoek komen naar de wijze waarop kan worden voorzien in de immateriële waarden. Er moeten niet lichtvaardig hele begraafplaatsen worden geruimd.
- De inspectie volksgezondheid stelt beperkende eisen.
- Wil de minister bezien of het nodig is om de bijdrage in de kosten van het technisch onderzoek te verhogen?

Antwoord van minister Dales:

Het is uidrukkelijk aan de orde om nog een keer naar deze wet te kijken. Na het in werking treden van de wet kan evaluatie plaatsvinden.

Dat kan een extra bijdrage leveren aan het onderzoek.

- Ik wil een adviesaanvraag aan de Raad voor de gemeentefinanciën heroverwegen.
- Er is niets tegen om de AMvB te zijner tijd aan te passen als uit onderzoek zou blijken dat dat nodig is.
- Gemeenten kunnen eisen stellen of afspraken maken met kerken over de bijzondere begraafplaatsen inzake de rechtspositie van nabestaanden, klachten en informatie.
- Overleg met de kerken is nodig over hun reglementen op hun begraafplaatsen en dergelijke.
- De materie van de vrijheid van gedenktekens valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Dit geldt ook voor de rituelen en gebruiken bij begraven en crematie.
- Begraafplaatsen behoren tussen de middag niet gesloten te zijn. Na sluiting kan een begraafplaats nog jaren als cultuurmonument dienst blijven doen.
- Terughoudendheid bij het sluiten van begraafplaatsen is inderdaad op zijn plaats.

Eerste Kamer

Inmiddels heeft de Eerste Kamer zich in een voorlopig verslag geplaatst achter de kritische opmerkingen van de woordvoerders in de Tweede Kamer. De woordvoerders van de Eerste Kamer vroegen aan de minister wanneer zij denkt met wijzigingsvoorstellen te komen. De minister moet hierop nog antwoorden.

De discussies over de Wet op de lijkbezorging is dus nog niet ten einde. De Terebinth volgt deze discussie en houdt contact met de kamerleden. Op plaatselijk niveau echter moeten verenigingen, kerkgenootschappen, uitvaartondernemers zich samen ervoor inzetten dat de begraafplaatsen in goede staat blijven verkeren.

Volgens de Terebinth is het de taak van de wetgever om richting te geven aan de kaders van zo'n beleid.

Verslag Gooise dagexcursie

Onder de dikbewolkte Amersfoortse lucht verzamelt zich op zaterdagmorgen 19 mei jl een veertigtal excursiegangers op de parkeerplaats van de begraafplaats Rusthof.

De excursiecommissie stelt een map met schriftelijke documentatie over de te bezoeken begraafplaatsen ter beschikking. Vier lokaties staan op het programma, naast Rusthof zijn dat Oud-Leusden, Naarden en Muiderberg.

Rusthof

Deze begraafplaats is aangelegd in 1930-1931. De begraafplaats werd in zeventiger jaren tweemaal uitgebreid. De aula en de dienstvertrekken zijn ontworpen door architect C.B. van der Tak. Hij liet zich daarbij zichtbaar inspireren door W.M. Dudok. Het gebouwencomplex is in 1986 op de gemeentelijke lijst van monumenten geplaatst.

Rusthof staat de laatste tijd nog al in de lokale belangstelling vanwege de privatiseringsplannen van het gemeentebestuur. (Zie artikel "Pleidooi voor behoud begraafplaats Rusthof" verderop in deze Nieuwsbrief.)

Van de kant van De Terebinth wordt ingegaan op de risico's die aan deze exploitatievorm kleven.

Na de uiteenzetting over de privatiseringsperikelen bezoeken wij de oorlogsgraven van Rusthof. Op deze begraafplaats liggen ruim 1.200 slachtoffers uit beide Wereldoorlogen begraven, afkomstig uit 16 landen. Mevrouw drs. C.L. Elderhorst, voormalig medewerkster van de Oorlogsgravenstichting, geeft een duidelijke uiteenzetting. Indrukwekkend zijn het Russische ereveld, waar 865 militairen hun laatste rustplaats hebben gevonden.

Aansluitend wordt het dichtbij gelegen kerkhofje van Leusden bezocht.

Kerkhof Oud-Leusden

Kenmerkend voor dit kerkhofje is de dominante toren. Deze toren van de inmiddels verdwenen kerk da-

teert uit 1300.

De graven zijn hier omheen gegroepeerd. De toren en het sobere kerkhof staan eenzaam op een eiland tussen de verkeersstromen van deze tijd. En dan te bedenken dat deze kerk (met graven) eens eenzaam lag op een stille heide. Vele eeuwen lang. Op verzoek wordt bij begrafenissen de grote luidklok uit 1672 nog steeds geluid.

Opvallend is dat veel graven zijn voorzien van (eenvoudige) smeedijzeren hekken.

Inmiddels is het twaalf uur geweest en maant een verlaagde suikerspiegel tot voeding.

Na een verkwikkende lunch spoedt het gezelschap zich richting Naarden.

Begraafplaats Naarden

De rondleiding wordt verzorgd door de heer I. Klein van de gemeente Naarden.

Deze begraafplaats, ontsloten in 1830, ligt aan de Amersfoortseweg en heeft een zeer bijzonder karakter. Op deze ten dele als kerkvloer aangelegde begraafplaats kan men de stijlkenmerken van classicisme, romantiek, neogotiek en Jugendstil in de grafmonumenten terugvinden. Het grote neogotische monument van de familie Dudok van Heel beheerst het linker gedeelte van de begraafplaats. De zuil van de familie Roeper, hoewel bescheidener van afmetingen, domineert ter rechter zijde. De brede met bomen beplante oprijlaan, de met korstmossen begroeide zerken, de roestige grafhekken geven het geheel een schilderachtige aanblik.

Afgezien van het Joodse gedeelte worden er al geruime tijd geen graven meer uitgegeven. Gelet op zijn goede ligging zou het wel eens zo kunnen zijn dat deze begraafplaats zich thans op het breukvlak van twee perioden bevindt. De periode die zo langzamerhand lijkt te worden afgesloten is die van het achterwege laten van actief beheer. Overigens met alle charme van overwoekering, korstmossen en corroderende hekken. De periode die er aan komt is die van besluitvorming over de

toekomst en bestemming van deze begraafplaats. Wil men haar in de huidige vorm in stand houden dan zal men zeer snel conserverend moeten gaan optreden. Laat men de begraafplaats nog een aantal jaren aan haar lot over dan is veel bijzondere grafcultuur niet meer te herstellen.

Onder andere gaat een aantal rijk van symboliek voorzien grafhekken dan definitief teloor.

Lutherse begraafplaats Muiderberg
Deze, in opdracht van de Amsterdammer Tobias Kanth, in 1789 aangelegde begraafplaats was oorspronkelijk uitsluitend bestemd voor lutheranen. De naam "Lutherse familie begraafplaats" werd later, toen er ook hervormden begraven mochten worden, gewijzigd in "Protestantsche familie begraafplaats". Na de Tweede Wereldoorlog ging de begraafplaats over in handen van de gemeente Muiden en heet nu (hoe anders) Algemene begraafplaats.

In de aula wordt door de heer K.L. Sierksma, onder het genot van een koffie met cake een korte uiteenzetting gegeven. Sierksma is

Bronzen beelden

Tijdens onze voorjaarsexcursie naar Muiderberg viel mijn oog op een kleine plastic op een van de graven. Het leek een bronzen engelfiguur te zijn maar bij nadere bestudering van het gehavende beeldje bleek er iets merkwaardigs aan de hand te zijn. Beide vleugeltjes waren afgebroken en deed zich dus de gelegenheid voor het binnenwerk te inspecteren. De kern bestond uit ongeglazuurd wit porcelein dat met een dunne rood koperen laag was bedekt die voorzien was van een groen patina. De detaillering van het koper was bijzonder fijn; deze laag moet wel op een heel bijzondere wijze zijn aangebracht.

Het gaat hier om een voorbeeld van zogenaamde galvanostegie. We kennen allemaal wel het zogenaamde pleet; koperen lepels en vorken die naderhand met een laagje zilver zijn bedekt. Dat gebeurde op een vernuftige wijze waarbij elektrische stroom te pas kwam.

Een beeldje als dat in Muiderberg werd eerst met grafiet ingesmeerd

bezig de begraafplaats te inventariseren.

Aangezien er veel graf- en rekeningboeken zijn verdwenen is dat een tijdrovende bezigheid. De door de gemeente Muiden uitgevoerde hernummering blijkt onvolledig en onoverzichtelijk.

Sommige delen van de geschiedenis van de begraafplaats zullen immer een zwart gat blijven. Bij de overdracht aan de gemeente is namelijk (bijna) de gehele administratie onder het toezicht van de notaris verbrand. (Wie is hier de rechthebbende? De asman!) Sierksma wil als het werk is geklaard een boek over deze begraafplaats schrijven en doen uitgeven. De begraafplaats heeft 14 grafkelders, 90 keldergraven en 464 zandgraven.

Deze begraafplaats bezit een aantal zeer fraaie grafmonumenten; vele beroemde Nederlanders zijn hier begraven (Helmers, Justus van Maurik, d'Ailly, Heinze).

Al met al een begraafplaats die het inventariseren en publiceren erover meer dan waard is.

Rond de klok van vier eindigt een boeiende excursiedag.

om het voor elektrische stroom geleidend te maken. Vervolgens werd het in een aangezuurde oplossing kopersulfaat gehandelen waarin een koperen anode was opgehangen. Door het beeldje een negatieve lading te geven konden de positief geladen koperionen uit de oplossing neerslaan op de buitenkant van het plasticje. Na verloop van tijd was er als het ware een koperen opperhuid ontstaan. De afgezette laag volgde precies de detaillering van het oorspronkelijke beeldje. Tenslotte werd met gebruik van allerlei chemische preparaten het rode koper groen gekleurd, waardoor men de illusie wakte dat het hier zou gaan om een kostbaar brons sculptuurtje.

Na vele decennia heeft de tand des tijds zijn werk gedaan en gaat het dunne metaal bladderen waardoor het witte binnenwerk weer in het zicht komt. Hoewel de uitvinding uit het midden van de vorige eeuw stamt dateren de meeste galvanostegische producten op onze begraafplaatsen uit het begin van deze eeuw. Let er eens op.

Meindert Stokroos

Eerder in deze nieuwsbrief is reeds melding gemaakt van het feit dat Rusthof te Amersfoort in de belangstelling staat vanwege de bedoeling van het stadsbestuur deze begraafplaats te privatiseren. Hoewel de doelstelling van De Terebinth in de hieronder afgedrukte tekst van een artikel in de Amersfoortse Courant van 12 juli 1990 door de redactie is verminkt, drukken wij deze toch af omdat de problematiek van Rusthof daarentegen wel op heldere wijze wordt uiteengezet.

Aansluitend wordt ingegaan op de brief zoals die recentelijk door De Terebinth en de vereniging Vrienden van Rusthof onder andere aan het college van Burgemeester en Wethouders is verzonden.

Tweede onderzoek naar privatisering Rusthof

Amersfoort - Het stadsbestuur van Amersfoort laat onderzoeken of de gemeente het beheer van begraafplaats Rusthof in eigen beheer kan houden. Ook de vraag of Amersfoort zelf een nieuw te bouwen crematorium op Rusthof kan exploiteren wordt in de studie meegenomen.

Het onderzoek, opgedragen aan accountantsbureau Moret Ernst & Young, is een vervolg op de gesprekken over privatisering van de begraafplaats. Amersfoort wil commerciële uitvaartondernemingen voor de exploitatie van het - verliesgevende - Rusthof interesseren door ook een - winst opleverend - crematorium in beheer te geven.

Gesprekken

Inmiddels zijn gesprekken gevoerd

Handleiding inventarisatie

In vervolg op het april-nummer kan worden gemeld dat achter de schermen van De Terebinth nog steeds hard wordt gewerkt aan een handleiding voor de inventarisatie van begraafplaatsen. In de zomerperiode is het

met drie ondernemingen die belangstelling hebben getoond voor het beheren van de begraafplaats en het crematorium. Die gesprekken zijn nog steeds gaande.

De studie naar de gevolgen van het handhaven van het gemeentelijk beheer van de begraafplaats is echter ook afgedwongen door het georganiseerd overleg van gemeenteteambtenaren. Dat is de ondernemingsraad van de gemeente. Het georganiseerd overleg vreest verlies van arbeidsplaatsen.

Ook de stichting Terebinth, die zich inzet voor het behoud van "traditioneel" begraven, is fel gekant tegen de privatisering. "Elke democratische inbreng en medezeggenschap over het niveau van terreinonderhoud zullen bij privatisering niet meer mogelijk zijn." Terebinth (stichting tot herstel van zorg rond dood en rustplaats) heeft ook bedenkingen tegen de combinatie van begraafplaats en crematorium.

Bijna vier jaar geleden boog Amersfoort zich voor het eerst over de vraag of binnen de gemeentegrenzen een crematorium zou moeten worden gevestigd. Al direct was privatisering het uitgangspunt. De gemeente wilde geen nieuwe taken op zich nemen die ook door particulieren kunnen worden uitgeoefend.

De uitkomst van het onderzoek naar de gevolgen van de gemeentelijke exploitatie wordt in november verwacht.

(Overgenomen uit de Amersfoortse Courant van 12 juli 1990.)

redaktieteam vier keer in vergadering bijeengevoerd. Zoals de planning thans ligt zullen de redactionele werkzaamheden in de loop van dit najaar hun beslag krijgen.

Pleidooi voor behoud begraafplaats Rusthof

Rusthof behoort een begraafplaats te blijven van de gemeente Amersfoort. Zij kan en mag de begraafplaats niet overdragen aan een ondernemer.

Ook is de vestiging van een crematorium op het terrein van de begraafplaats bezwaarlijk. Verder moeten de beleidsvoornemens van de gemeente met betrekking tot Rusthof openbaar worden.

Dit staat in de brief die door De Terebinth en de vereniging Vrienden van Rusthof is gezonden aan burgemeester en wethouders en aan de fracties van de gemeenteraad naar aanleiding van de plannen van de gemeente om de begraafplaats over te dragen aan een uitvaartondernemer die er vervolgens een crematorium op kan vestigen. De begraafplaats die nu van de gemeente is wordt daardoor een bedrijf.

Nieuw in deze reeds lang lopende zaak is dat alle belanghebbenden bij de begraafplaats, waaronder ook de Amersfoortse kerken, in de brief een eensluidend standpunt naar voren hebben gebracht. De briefschrijvers wijzen er op dat de wetgever heeft gekozen voor gemeentelijke en kerkelijke begraafplaatsen. De gemeente handelt dus in strijd met het rijksbeleid als zij de begraafplaats overdoet aan een uitvaartondernemer. Naast deze opvatting die wordt ontleend aan het rijksbeleid bestaan er in Amersfoort

bezwaren tegen de plannen van de gemeente. Voor de inwoners van Amersfoort is Rusthof van bijzondere betekenis. Een deel van de begraafplaats is ter beschikking gesteld voor het begraven van overledenen van het RK kerkgenootschap. Op een ander deel liggen de gevallen van de Eerste en Tweede Wereldoorlog begraven. Bovendien zijn er sinds de oprichting van de begraafplaats in 1933 veel eigen graven uitgegeven. Rusthof is dus een begraafplaats van alle inwoners van Amersfoort.

Daarom moeten burgemeester en wethouders zelf en rechtstreeks het beheer over Rusthof houden en hun verplichtingen blijven nakomen. De oorlogsgraven en de situering in de bossen geeft aan Rusthof een bijzonder karakter. De vestiging van een crematorium zou door de bedrijvigheid die hier aan vastzit het karakter alsmede de rust en de sfeer verstoren voor hen die een graf bezoeken of die hier wandelen en stilte zoeken. Ten slotte wijzen de briefschrijvers er op dat het geheim overleg van de gemeente bezwaarlijk is voor de gemoedsrust van de nabestaanden die op Rusthof een graf hebben.

Dagelijks komen er nog sympathiebetuigingen binnen bij de vereniging Vrienden van Rusthof. Het aantal sympathiebetuigingen van individuele ingezetenen is inmiddels de 300 gepasseerd. Dit aantal zou de gemeente behoren te overtuigen van het gevoelen dat er over deze zaak in de bevolking leeft.

Dodendans. Ontdekkingsreis rond de
dood in verschillende culturen
Pauline van de Klashorst (red.)
174 blz., Kon. Inst. voor de
Tropen 1990, f 24,50
ISBN 90 6832 2 18 4

De dood is een universeel probleem en elke cultuur heeft haar eigen manier om daarmee om te gaan. In tal van culturen is een sterfgeval een sociale gebeurtenis van de eerste ronde. Het normale leven valt stil, verscheidene dagen worden gevuld met het uitvoeren van rituelen en gebruiken. Die rituelen brengen orde in de chaos, scheppen ruimte voor het tonen van emotie en helpen de nabestaanden om de crisis, door het sterfgeval veroorzaakt, te overwinnen. In Dodendans wordt van verschillende culturen de omgang met de dood beschreven, met in het achterhoofd de hoop daar iets te vinden wat ons zou kunnen inspireren bij het zoeken naar een andere houding ten aanzien van de dood. Want daar zijn de auteurs het wel over eens: de moderne Nederlandse doodscultuur is pover.

Begravenissen, maar vooral crematies zijn efficiënte, onpersoonlijke gebeurtenissen waar voor emotie weinig ruimte is. Dit heeft geleid tot wat Johanna Fortuin in haar bijdrage noemt "het onvermogen om het verdriet aan te gaan." Langzamerhand is de dood onzichtbaar geworden. Wie draagt er nog rouwkleding, waar worden de ramen nog afgedekt, wanneer wordt er nog een kist driemaal rond het huis gedragen? Begraven wordt er "in stilte" en men wil "liever geen bezoek aan huis". De verzorging van de uitvaart wordt in handen

gegeven van geroutineerde ondernemers, zodat wij zelf verlost zijn van alle "rompslomp". Maar het tij begint te keren. De behoefte wordt groter aan een persoonlijk afscheid dat afwijkt van het standaardpakket dat een uitvaartverzekering aanbiedt. Vorig jaar verscheen Zand erover? met praktische aanwijzingen voor het zelf regelen van een uitvaart. Ook in Dodendans staat een bijdrage met tips op dit gebied.

In de andere bijdragen laten verschillende auteurs zien hoe in andere culturen de dood intens beleefd wordt met uitgebreide ceremoniën, rituelen en dagenlange feesten. Bij de Dogon, een landbouvolk in West-Afrika, wordt de overledene al snel bijgezet in de grafrot. Nadat daar een week lang de wacht is gehouden beginnen de begrafenisfeesten met de Bundel van de Dode (zijn dodendecken en zijn kleren) als middelpunt. Er worden schijngevechten gehouden, jachtaferelen uitgebeeld en klaagzangen gezongen. Enige tijd na de begrafenis vindt het Damafeest plaats, de "tweede begrafenis". Met verdrijvingsrituelen wordt de geest van de dode gedwongen de overgang naar de wereld van de voorouders te maken. Het feest is de officiële afsluiting van de rouwperiode, daarna kan het leven zijn gewone gang weer gaan. Voor de overledene zelf is het Damafeest van groot belang. Het is dé gelegenheid om zijn macht en prestige te etaleren: de begrafenis als de belangrijkste dag van zijn leven.

Jasper Enklaar
Overgenomen uit het NRC-
Handelsblad van 9 juli 1990.

Verzoek van de penningmeester

De penningmeester zal het op prijs stellen wanneer zij die hun donatie voor het jaar 1990 nog niet hebben betaald alsnog bereid zijn in de buidel te tasten.

Omrekening van het verschuldigde aantal zilverlingen levert een jaardonatie voor particulieren op van minimaal f 25,-, voor organisaties is dit bedrag minimaal f 100,-.

Van degenen die bij dit blad een bankgiroformulier aantreffen is door de penningmeester tot valutadatum 7 september 1990 geen betaling op de bankrekening van de Stichting aangetroffen. Men wordt vriendelijk gevraagd per omgaande het minimaal verschuldigde over te maken. Hogere bijdragen zijn uiteraard zeer welkom.

Zij die het bankgiroformulier gebruiken behoeven naast het bedrag slechts hun eigen post- of bankrekeningnummer in te vullen. Ondertekening maakt het formulier compleet.

Voor de volledigheid volgen hier de bankgegevens van De Terebinth.

Bank: ABN-Bank, 's-Gravenhage, rekeningnummer 54.41.15.422

Postgironummer van de ABN-Bank is 7112.

Adres van de penningmeester:

Gaardedreef 29, 2723 AK Zoetermeer, 079 - 315294

Vergeet niet in uw agenda te noteren:

EXCURSIE NAAR DE
NIEUWE OOSTERBEGRAAFPLAATS
TE AMSTERDAM
ZATERDAG 13 OKTOBER 1990
AANVANC 13.00 UUR

TOT ZIENS